

„jól dobja”, de sok egyéni leleménye is van. Kitérő „dízvacsera-jelenete” emlékezetes marad. Cseke Pétert különleges mozgáskultúrája s nagy szerepérzékenysége teszi sok mindenre képesé. Kovács Titusz angersi polgárában a „különös” varázsa csap meg. A két király: Sárközi Zoltán és Csikós Sándor, kemény, erőteljes szerepformálás. Sok képzeletmozdító rendezői ötlet is segíti őket. Bajza Viktória is rendkívül izgalmas jelenség Blanka szerepében. Ennek a vibráló tehetségű színésznőnek azt hiszem még nem találtak megfelelő szerepet Debrecenben. Hegedűs Erzsébet az anyakirálynő szerepében más stílust képvisel. Shakespeare eredeti János királynak patetikussabb világában jobban otthon lenne. Kóti Árpád Pandulpho bíborosa szintén jól felépített és sok ötlettel eljátszott figura. Talán a liliputiságot kellett volna jobban érzékeltetnie. (De ezt nemcsak őneki.) Markovits Bori Konstancia szerepében az egyik legemberarcúbb dűrenmatti hőst alakítja, élettel teli megjelenítésben. Nem meggyőző viszont Csernák János „pálfordulása”. Pembroke grófjának szerepében. Ez a hirtelen átpártolás egyik királytól a másikhoz, mintha nem volna eléggé előkészítve, emberileg kitapintva. Így az ő fontos figurájának csak a „fonákja” látszik, a „színét” nem ismerjük.

Mindent összevetve, Lengyel György és Dallogh Gábor élvezetes, jó János királyt rendeztek. Korszerű előadást, főleg „direkt-aktualizálások” nélkül, mindent inkább csak finom iróniával, pontosan végiggondolt tényszerűséssel, beszédes jelmezekkel, és a koncepciót megerősítő, sőt „feldobó” díszlettel. Talán e hatalmas hőhírral, megölt polgárokkal s János koporsójával megfelelt — Trón-katedrális árnyékában mozgó történelmi személyiségek liliputiságát vállalhatta volna föl következetesebben és egységesebben a társulat, mert ez a rendezés nagy találmánya, s ezzel szólhatott volna a darab még keményebben korunkhoz.

MESTER ATTILA

Shelley: A Cenci-ház

Magyarországon először! Akárha hazai tájainkon mind ez ideig tiltott gyümölcsnek számító import portékát hirdetne, úgy hangzik ez a felkiáltójeles szlogen A Cenci-ház szegedi előadásának színlapján. Pedig a „portéka”, vagyis a nagy költő, Percy Bysshe Shelley drámája több mint másfél százada, 1819-ben íródott, s ráadásul jó darab, szövege szép és izgalmas, világa különösségében és félelmetességében is megragadó, hangulata — mint az igazi műveké általában — egyszerű, nehezen felejthető. Tömören fogalmazva romantikus rémdrámának kellene neveznünk: de költőisége és drámai ereje fedelteti vagy legalábbis elviselhetővé teszi mára inkább bizarrnak, mint elborzasztónak tűnő túlzásait. Főhőse — az agg Cenci — bű-

Szalma Tamás és Nádházi Péter
Keleti Eva felvétele

nőkben és vad kicsapongásokban eltelt hosszú élete alkonyán szépséges és szép leányát, Beatrice-t kényszeríti vérfertőző viszonyra, s a lány, mostohaanyja és apja gyilkosa gyűlöletét véletlenül túlélt két fivére egyetértésével, bérgyilkosokkal öleti meg — álmában — bűnös atyját. A dolog kitudódik, s a bíróság halálra ítéli az „ártatlan gyilkosokat”. A sátáni Cenci, áldozata-gyilkosa, az angyali Beatrice, s a többiek halálával így kipusztul a család, az irtóztató bűn szegyenét a nemes ház vérfürdője mossa patetikussá, „erkölcsi tanulsággá”.

Ruszt József je az érdem, hogy a magyar színházakban méltatlanul mellőzött drámát színpadra állította: s vállalkozásának értékét csak növeli, hogy a mű első hazai bemutatóját főiskolásokkal, a Színház- és Filmművészeti Főiskola IV/A osztályának (osztályvezető tanár: Békés András) növendékeivel valósította meg. Az előadás — túl azon, hogy mentes volt mind a romantikus stíl szokott színpadi hagyományaitól, mind azok nem kevésbé szokványos „kifordításától” — így természetes eszközökkel adhatta vissza a shelleyi romantika egyik legszebb összetevőjét, az „örök fiatalság” hangulatát, a sötét színekben és rémségekben tobzódás legbelül valamiképpen mégis játékos ízét, a tragédia szélső helyzetének könnyed, szinte örömteli alkalmazását. Shelley Cencije — szavai szerint bármennyire is levéltári hitelességgel építette fel a történetet az Olaszországban utazgató ifjú költő — nem igazán vénember, alakjában inkább a saját bűneinek „végtelenségét” elgondoló, az iszonyat és a halál kivételességével élvezettel eljátszadó, nagyon is fiatal ember képelele érződik. A gyönyöröket megunó, a „legborzasztóbb bűnt” már-már kizárásos alapon kiagyaló Cencinek kevés köze van a valóságos testi és szellemi öregséghez, annál több a csapongó, ifjú szellemhez. A darab főiskolai vizsgálódásnak választása így röviden szólva telitalálatnak nevezhető: az előadás kétségbevonhatatlan színháztörténelmi jelentőségén túl sajátos, a romantika játékoságát is kibontó, korunkhoz közel álló értelmezésre is lehetőséget ad.

A főiskolások szegedi előadását (a darabot Eörsi István fordította) Ruszt József szépen, érzékenyen és hangulatosan építette fel. A romantika túlzásait lenyesegette, helyenként szellemes ötletekkel frissítette, s a vad színekkel, de valós részletek nélkül elmesélt testi bűnököt — ízléssel, mértéktartással — a maguk érzékiségében is jelezte. A darabot ihlető ifjú szellem többé-kevésbé sikeres érvényre juttatása mellett a rendezés egyik legeredetibb vonása az „agg Cenci” kortalan érzeki vágyának és ebből fakadó kiszolgáltatottságának tiszta eszközökkel történő, finom kibontása. A férfi főszerepet alakító Szalma Tamás helyenként pantomimszerű mozgása, „földöntúlian” fehérre maszkírozott, hol életelen, hol nagyon is szenvedéllyel élő arca, bujaságot és ugyanakkor valamiféle belső fázást érzékeltető jelmeze (Schäffer Judit kiváló munkája), ha messziről is, de a csodálatos mandarin huszadik századi hangulatát idézi. Ez az erotika hiányzik a többiek szerepértelmezéséből, kizárólag Cenci alakjára koncentrálnak, mintegy elválasztja őt a normális élettel élő, az erkölcsi törvényeket természetesnek elfogadó környezetétől. Halálával így — s ha ez nem is hibája, de mindenképp meggondolandó tanulsága az előadásnak — kihívja a játék egyik tüze, s csak ekkor bontakozhat ki a gyilkosságot higgadtan kitervelő, a bíróságot minden eszközzel félrevezetni próbáló, s pusztulásával ismét megtisztuló Beatrice alakja. Fehér Anna romantikusabb alakítása elsősorban a Cenci halálát követő, a bírák képviselte hatalommal szembeszülő ifjú hős és a halálra készülő áldozat jelenetében érvényesül.

Méltánytalanság lenne a kisebb szerepet alakítók közül egyet vagy kettőt kiemelni, mindannyian részesei az előadás sikerének. Érezhető persze, hogy A Cenci-ház e változata egyelőre még kissé vázlatos, legtöbb részletét érdemes lenne még tovább árnyalni, a játék „széleit” is gazdagítani, az egymástól elkülönülő jeleneteket és tömböket szerzevesebben egymáshoz illeszteni. A lényegnek mégis azt érezzük, hogy főiskolás növendékek előadásában sikerrel került először magyar színpadra Shelley szép drámája.

HEGYI GYULA